

BIBLICUM ŚLĄSKIE
V EDYCJA
KSIĘGA PSALMÓW – TEOLOGIA I EGZEGEZA

WYKŁAD 18

TEOLOGIA

PSAŁTERZ HEBRAJSKI - CZŁOWIEK W DIALOGU Z BOGIEM

6. OBJAWIENIE DROGI PAŃSKIEJ (cz.2)

Prawo nadane na Synaju uważa wreszcie Izrael za klauzulę szczególnego uprzywilejowania (*hoq*), należnego mu jako ludowi Jahwe: „Taka jest ustawa w Izraelu, prawo Boga Jakuba” (Ps 81, 5).

Będąc Panem dziejów, Jahwe żąda od swego ludu posłuszeństwa. Nie wystarcza Mu jednak, by się zadowolili zewnętrznym spełnieniem określonych nakazów: On chce oddania całkowitego, przyłgnięcia sercem do Jego nakazów:

Aby nie byli jak ich ojcowie [...]
pokoleniem niestałego serca [...]
Ich serce nie trwało mocno przy Nim
i nie dochowali Jego przymierza (Ps 78, 8,37).

Rutynowe, formalistyczne wypełnianie nakazów Prawa nie wystarcza, aby podobać się Panu. On żąda od swoich wybranych, aby to Prawo wybrali sercem (Ps 119, 30: „Drogę wierności wybrałem, rozważam Twoje wyroki”), aby do niego skierowali swe pragnienia (Ps 119, 40: „Oto pożadam Twoich przykazań; przez Twą sprawiedliwość obdarz mnie życiem”), aby w nim znajdowali rozkosz i spełnienie swej miłości: „I rozkoszuję się Twymi decyzjami, które bardzo miłuję” (Ps 119, 47).

Jahwe chce, aby Jego wierni „ukryli w sercu” przykazania, jak się ukrywa kosztowny skarb (Ps 119, 11), aby tak ich „strzegli, jak On sam strzeże łaski swego Przymierza (Ps 89, 29-32).

Jahwe jako Bóg Przymierza, udzielając swemu narodowi nadziei, domaga się przy tym szczególnej wrażliwości na Jego słowo. Domaga się stałej kontemplacji swej obecności nie tylko w księdze przyrody, ale i w równie świętej księdze Prawa: „Słuchaj, mój ludu, bo będę mówił, Izraelu!” (Ps 50, 7).

Umiejętność słuchania Boga to niezbędny warunek ocalenia. On sam przypomina

o tym ustawicznie w liturgii Izraela.

Obyście dzisiaj głos Jego usłyszeli:

Nie zatwardzajcie serc waszych jak w Meriba [...]

(Ps 95, 8).

Wszelka „zatwardziałość serca”, która później będzie tylekroć wytykana faryzeuszom w Ewangelii, wszelkie zamknięcie w sobie, grozi oddzieleniem od źródła życia i wiedzy ku zagładzie:

Lecz mój lud nie usłuchał Mego głosu,

Izrael nie był Mi uległy.

Zostawiłem go zatwardziałości ich serc,

by postępowali według swoich zamysłów

(Ps 81, 11).

7. CHWAŁA BOŻA CHLUBĄ IZRAELA (cz.1)

Psalmy, będąc z definicji „pieśniami uwielbień”, wzywają ustawicznie do sławienia Boga przymierza:

Wychwalajcie Jahwe, bo jest dobry,

bo na wieki trwa Jego łaskawość (Ps 136).

Refren ten przewija się nie tylko w tym litanijnym psalmie, ale jest częstym uzasadnieniem liturgicznych pieśni Izraela (Zob. Ps 106, 1; 107, 1; 118, 1-4.29.). Szczególny wyraz łaskawości Jahwe stanowić będzie ostateczne zapanowanie Bożej sprawiedliwości:

Niech się radują niebiosy i weseli się ziemia [...]

przed obliczem Jahwe, bo idzie -

idzie, aby osądzić ziemię.

On osądzi świat sprawiedliwie,

a ludy według swej wierności

(Ps 96, 11.13) [Por. Ps 22, 32; 35, 28; 36, 7; 40, 10 itd.]

Wierzący Izraelita, podobnie jak wyznawcy wszystkich religii, dziękuje swemu Bogu za wszelkie otrzymane od Niego dobro. I znowu można dostrzec

specyficzną cechę modlitwy biblijnej. Psalmista włącza mianowicie swe dziękczynienie osobiste w szeroki kontekst wielkich dzieł zbawczych, którymi Jahwe darzy lud Przymierza. Na przykład Ps 66 zaczyna się od wyliczenia znaków Bożej łaskawości w historii powszechnej (ww. 1-7), następnie opowiada, jak Jahwe wybawił swój naród wybrany (ww. 8-12), a dopiero na końcu wzywa psalmistę uczestników liturgii, by wysłuchali jego osobistego dziękczynienia (ww. 13-19). W Ps 40 kolejność jest odwrotna: ubogi reprezentant gminy Izraela zaczyna swą modlitwę od wyznania własnej ufności (ww. 2-4), by potem przejść do uwielbienia Jahwe za dobroć wobec narodu:

Wiele cudów zdziałałeś Ty, Jahwe, Boże mój,
a w zamierzeniach Twoich względem nas
nie ma równego Tobie! (w. 6).

Każdy Izraelita umieszcza więc własną historię wewnątrz dramatu Izraela. Tak np. lamentacja jednostkowa Ps 102 zostanie przerwana po to, by prosić o odbudowę Syjonu (ww. 14-23), a skarga Ps 22 zakończona jest eschatologicznym hymnem, który sławi królestwo Jahwe i tryumf Jego Sługi (ww. 28-32). W Ps 107 kolejne kategorie ocalonych przez Jahwe są wobec społeczności Izraela świadkami zbawczej mocy Boga, który obiecał karmić swój lud, leczyć go i chronić od zagłady.

Dziękczynne pieśni, podobnie jak towarzysząca im ofiara dziękczynienia, noszą wspólną nazwę *todah*. Wywodzi się ona od czasownika *jadah*, „wyznawać”. Język hebrajski nie zna bowiem świeckiego słowa „dziękować”. Człowiek, obdarowany tak hojnie, nie jest w stanie złożyć swemu Bogu stosownego dziękczynienia. Jedyne, co może, to wielbić z podziwem moc Jahwe i Jego dobroć. „Głosić będę wspaniałą chwałę Twego majestatu i cudowne czyny Twoje. Mówić będę o potędze Twoich dzieł straszliwych i opowiadać o Twej wielkości” (Ps 145, 6 n.), dziękczynna pieśń psalmisty płynie z zachwyty nad wszechmocą łaski, która przewyższa wszystko, co stworzone:

Bo wielka jest łaska Twoja aż do niebios,
aż do obłoków wierność Twoja! (Ps 57, 11).

[Ks. prof. dr hab. Antoni Tronina](#)

ROZWAŻANIE

PSALM 90 [89]

Bóg nadzieją człowieka

Panie, Ty dla nas byłeś ucieczką *
z pokolenia na pokolenie.

Zanim narodziły się góry, †
nim powstał świat i ziemia, *
od wieku po wiek Ty jesteś Bogiem.

Obracasz w proch człowieka *

i mówisz: «Wracajcie, synowie ludzcy».

Bo tysiąc lat w Twoich oczach †
jest jak wczorajszy dzień, który minął, *
albo straż nocna.

Porywasz ich, stają się niby sen poranny, *
jak trawa, która rośnie:

Rankiem zielona i kwitnąca, *
wieczorem więdną i usycha.

Zaprawdę, Twój gniew nas niszczy, *
trwoży nas Twoje oburzenie.

Położyłeś przed sobą nasze grzechy, *
nasze skryte winy w świetle Twojego oblicza.

Wszystkie dni nasze mijają w Twoim gniewie, *
nasze lata dobiegają końca jak westchnienie.

Miarą naszego życia jest lat siedemdziesiąt, *
osiemdziesiąt, gdy jesteśmy mocni.

A większość z nich to trud i marność, *
bo szybko mijają, my zaś odlatujemy.

Któż może poznać siłę Twego gniewu *
i kto znieść zdoła moc Twego oburzenia?

Naucz nas liczyć dni nasze, *
byśmy zdobyli mądrość serca.

Powróć, Panie, jak długo będziesz zwlekał? *
Bądź litościwy dla sług Twoich.

Nasyć nas o świetle swoją łaską, *
abyśmy przez wszystkie dni nasze mogli się radować i cieszyć.

Daj radość w zamian za dni Twego ucisku, *

za lata, w których zazналиśmy niedoli.
Niech sługom Twoim ukaże się Twe dzieło, *
a Twoja chwała nad ich synami.

Dobroć Pana, Boga naszego, niech będzie nad nami †
i wspieraj pracę rąk naszych, *
dzieło rąk naszych wspieraj!

1. Wersety Psalmu 90 [89], których wysłuchaliśmy teraz, przyjmując je do naszych serc, stanowią pełną mądrości medytację, a zarazem modlitwę błagalną. Modlący się rozważa bowiem jeden z tematów najczęściej zgłębianych przez filozofię, opiewanych w poezji i budzących najżywsze uczucia w ludziach wszystkich czasów i wszystkich regionów naszej planety: znikomość człowieka i przemijanie czasu.

Przypomnijmy sobie niektóre niezrównane stronicę Księgi Hioba, poświęcone kruchości naszego życia. Jesteśmy bowiem niczym «mieszkańcy glinianych lepiarek, osadzonych na mule. Łatwiej ich zgnieść niż mola. Od rana do zmroku wygina, bez sławy przepadną na wieki» (Hi 4, 19-20). Nasze życie na ziemi jest «jak cienie» (por. Hi 8, 9). Hiob mówi również: «Szybsze me dni niż biegacz, uciekają, nie zaznawszy szczęścia, mkną jak łodzie z sitowia, jak orzeł, co spada na żer» (Hi 9, 25-26).

2. Na początku tej przypominającej elegię pieśni (por. Ps 90 [89], 2-6) Psalmista zdecydowanie przeciwstawia wieczność Boga przemijaniu człowieka. Oto wyraźne słowa: «Bo tysiąc lat w Twoich oczach jest jak wczorajszy dzień, który minął, albo straż nocna» (w. 4).

W następstwie grzechu pierworodnego, z wyroku Boga, człowiek wraca do prochu, z którego powstał, jak mówi Księga Rodzaju: «prochem jesteś i w proch się obrócisz!» (3, 19; por. 2, 7). Stwórca, kształtujący piękno ludzkiego stworzenia i obdarzający je złożoną naturą, jest również tym, który «obraća w proch człowieka» (Ps 90 [89], 3). «Proch» w języku biblijnym jest symbolem śmierci, otchłani piekielnej i grobowej ciszy.

3. W tym błaganu bardzo wyraźnie przejawia się ludzkie poczucie ograniczoności. Nasza egzystencja jest krucha niczym trawa wzeszła o świcie; potem słyszy świst sierpa, który przemieni ją w stos siana. Świeżość życia prędko zastępuje pustynia śmierci (por. ww. 5-6; por. Iz 40, 6-7; Hi 14,1-2; Ps 103 [102], 14-16).

Podobnie jak w wielu miejscach Starego Testamentu, Psalmista łączy tę oczywistą słabość z grzechem: mamy poczucie skończoności, czujemy się również winni. Dlatego też odnosimy wrażenie, że naszej egzystencji zagraża gniew oraz sąd Boga: «Zaprawdę, Twój gniew nas niszczy, trwoży nas Twoje oburzenie. Położyłeś przed sobą nasze grzechy (...). Wszystkie nasze dni mijają w Twoim gniewie» (Ps 90 [89], 7-9).

4. Na progu nowego dnia liturgia jutrzni tym Psalmem pomaga nam uwolnić się od złudzeń i pychy. Życie ludzkie ma swój kres - «miarą naszego życia jest lat siedemdziesiąt, osiemdziesiąt, gdy jesteśmy mocni» - mówi modlący się człowiek. A do tego mijające godziny, dni i miesiące naznaczone są «trudem i marnością» (por. w. 10), a lata są niczym «westchnienie» (por. w. 9).

Oto wielka lekcja: Pan uczy nas «liczyć dni nasze», abyśmy przyjmując je ze zdrowym realizmem, «zdobyli mądrość serca» (w. 12). Jednakże modlący się prosi Boga o coś więcej: by Jego łaska nappełniła siłą i radością nasze dni, choć są one tak znikome i pełne trudnych prób. Prosi, by dał nam zakosztować smaku nadziei, nawet jeżeli unosi nas fala czasu. Jedynie łaska Pańska może nadać trwałość i znaczenie naszym codziennym działaniom: «Dobroć Pana, Boga naszego, niech będzie nad nami, i wspieraj pracę rąk naszych, dzieło rąk naszych wspieraj!» (w. 17).

Prosimy Boga na modlitwie, aby promień wieczności oświecił nasze krótkie życie i nasze czyny. Gdy łaska Boża będzie w nas obecna, sprawi, że światło będzie jaśnieć nad przemijającymi dniami, nędza zamieni się w chwałę, a to, co wydaje się pozbawione sensu, nabierze znaczenia.

5. Zakończmy naszą refleksję nad Psalmem 90 [89], oddając głos starożytnej tradycji chrześcijańskiej, która komentując Psalterz, widzi w tle chwalebną postać Chrystusa. Dla pisarza chrześcijańskiego Orygenesa, w jego Homiliach o Psalmach, które do-tarły do nas w przekładzie łacińskim dokonany przez św. Hieronima, to właśnie zmartwychwstanie Chrystusa, przewidziane przez Psalmistę, pozwala nam «radować się i cieszyć przez wszystkie dni nasze» (por. w. 14). A dzieje się tak dlatego, że Chrystusowa Pascha jest źródłem naszego życia po śmierci: «Uradowani zmartwychwstaniem naszego Pana, dzięki któremu wierzymy, że zostaliśmy już odkupieni i że pewnego dnia również i my zmartwychwstanimy, przeżywamy teraz w radości dni, które nam pozostały, ciesząc się tą ufnością, a hymnami i duchowymi pieśniami chwaląc Boga przez Jezusa Chrystusa, naszego Pana» (74 Omelie sulLibro deiSalmi, Milano 1993, s. 652).

(26.3.2003)

Liturgia Godzin z Janem Pawłem II i Benedyktem XVI
Praca zbiorowa, Wydawnictwo Biblos, Tarnów 2007

EGZEGEZA

PSALM 90

Gunkel uznał tę refleksję nad moralnością człowieka za „formę mieszaną” (hymnu i lamentacji), jednak to klasyfikacja Mowinckela Ps 90 jako lamentacji narodu została przyjęta przez wielu komentatorów. Psalm cechują język i styl literatury mądrościowej.

Struktura:

ww. 1-2 (hymn);

ww. 3-6 (lamentacja nad ludzką śmiertelnością);

ww. 7-11 (lamentacja nad ludzką marnością);

ww. 12-17 (końcowa prośba o mądrość i zachowanie od Bożego gniewu).

1. ”Błaganie Mojżesza, męża Bożego”: Jedyne psalm z takim nagłówkiem; por. Wj 32,11; Pwt 33,1.

1-2. Język narodzin w centrum tego chiastycznego hymnu na cześć wieczności Boga wskazuje na matczyne charakter Boga (Pwt 32,18).

3. Lamentację z powodu krótkości życia ludzkiego rozpoczyna wzmianka o biblijnej refleksji nad ludzką śmiertelnością - Rdz 2-3, jahwistyczne opowiadanie o stworzeniu i upadku człowieka (por. Ps 103,14; Hi 10,9).

4-6. Pomiędzy powstaniem ludzkości z prochu (w. 3) a jej końcem jako uschłej trawy (ww. 5-6) występuje pierwsza wzmianka o głównym temacie „dni” i „lat” (w. 4), kontynuowanym przez wspomnienie poranka i wieczoru w ww. 5-6. Por. ww. 9-10 i 12-15.

6. Por. Ps 92,8-9; 102,12-13; Iz 51,12-13.

7-11. Lamentacja przechodzi od tematu ludzkiej śmiertelności do ludzkiej marności, z poruszającym opisem grzesznika w obliczu gniewu Bożego. Na temat powiązania Bożego gniewu z więdnieniem roślinności por. Iz 34,2-4; Ez 19,12; Na 1,2-4.

13-14. Prośba „Powróć, o Panie!” jest pozytywnym przeciwstawieniem „powracania” ludzkości do prochu w w. 3. Na tej samej zasadzie „z rana swoją łaskawością” odpowiada „wieczorem więdnienie” w ww. 5-6, a radowanie się „przez wszystkie dni nasze” odpowiada gniewowi Bożemu przez „wszystkie dni nasze” w w. 9.

15. Modlitwa, rozpoczęta w w. 12, by Bóg nauczył nas właściwie liczyć nasze dni, kończy się prośbą, by liczba dni i lat naszego szczęścia była co najmniej równa liczbie dni i lat niedoli.

16. Odniesienie do „synów” przywołuje na myśl język narodzin z w. 2 i kontynuuje dyskusję na temat efemeryczności człowieka, dochodząc do konkluzji, że potomstwo stanowi kontynuację człowieka.

93

Psalm zaczyna serię „psalmów królowania”, wielbiących Jahwe jako zwycięskiego Króla stworzenia. Mowinckel argumentuje, iż psalmy te odzwierciedlają święto nowego roku królowania Jahwe, chociaż dowody na to są nikłe. Ps 93 nawiązuje do starożytnego mitu o zwycięstwie boga stwórcy nad siłami chaosu, po którym dwór królewski ogłasza boga królem (Ps 89,6-19).

Struktura:

ww. 1-2 (Jahwe jako Król świata);

ww. 3-4 (zwycięstwo Jahwe nad chaosem);

w. 5 (świadczenia Jahwe są wieczne).

1. „Pan króluje”: Tzn. wygrał bitwę z siłami chaosu o królowanie nad światem,

„majestat...potęgę”: Cechy aureoli otaczającej Jahwe, wskazującej na niego jako najwyższego Boga.

„tak utwierdził świat, że się nie zachwieje”: Według mitu znanego na Bliskim Wschodzie stworzenie świata następuje po zwycięstwie boga nad chaosem.

3-4. Bitwa Jahwe z chaosem, który jest opisany jako „rzeki... wody rozległe... morska kipiela”.

5. „Świadectwa Twoje są bardzo godne wiary”: Bóg jest Królem świata, dlatego jego „świadectwa” są utwierdzone jak ziemia (w. 1). Zdanie o „domu” Jahwe (= świątyni) jest trudne. Przypuszczalnie: „W Twojej świątyni święci [= bogowie] będą Cię chwalić” (Dahood).

[Katolicki Komentarz Biblijny
prac. zbiorowa, Oficyna Wydawnicza „Vocatio”, Warszawa 2001](#)